

ב"ה

הגיליון שלפנינו – המופיע במתכונת מיוחדת – הוא גיליון החמישים של מגדים, גיליון היובל.

לפני כעשרים ושלוש שנה – בחודש ניסן תשמ"ו – יצא הגיליון הראשון, וכך כתבנו בפתחו:

בטאון זה פותח במת ביטוי ללומדים, איש איש בדרכו, על פי דרך עיונו, בפנים המיוחדות לו. [...] הענקנו לבטאון את השם 'מגדים' על פי הפסוק בשיר השירים ז', יד: 'הדודאים נתנו ריח, ועל פתחינו כל מגדים, חדשים גם ישנים, דודי צפנתי לך' [...]. תפילתנו, כי פירות עיון חדשים גם ישנים יבואו לידי ביטוי בבטאון זה.

כתינוק הנולד לא ידענו טיבו ועתידו של כתב העת. בחלוף השנים גדל ובגר, הוכר ריחו ונודע טבעו ויצא מוניטין שלו. התבוננות על חמישים הגיליונות שיצאו, תמצא בהם דיונים בקשת רחבה של נושאים ושל דרכי עיון. דומה שרוחב זה מבטא נאמנה את דרכיו ונושאי עיסוקו של לימוד התנ"ך המסורתי המתחדש בדורות האחרונים, שיש בו מן הישן ומן החדש, בדרכים שונות של מזיגה כטעמו של כל כותב. אנו תקווה שנזכה להמשיך ולהוציא לאור מגוון מאמרים, גם בתחומים שטרם זכו להתייחסות מספקת, ובדרכי עיון וחקירה שטרם באו על ביטויים כל צורכם. כל המאמרים המתפרסמים בגיליון היובל הנוכחי, הנם מפרי עטם של מורי מכללת הרצוג, ובהם חברי המערכת והעורכים בעבר ובהווה. המאמרים עוסקים בתורה, בנביאים ובכתובים, בנושאים כלליים, במסורה ובפרשנות. בפתח הגיליון נסקור בקצרה את המאמרים הרואים בו אור:

א' בזק עוסק במשמעות שלושת צמדי החלומות שבסיפורי יוסף – חלומותיו שלו, חלומות השרים וחלומות פרעה. לדעתו, עיקר החידוש שבפתרונותיהם הוא בתפיסת מספר האיברים שבחלום (כגון אחד עשר כוכבים, שלושה שריגים, שבע פרות) כמייצגים יחידות זמן. ולשיטתו, יוסף עצמו הכיר בעיקרון פתרוני זה בתהליך הדרגתי, ורק אחרי חלומות השרים נתבררה לו משמעות חלומו שלו. עיקרון פתרוני נוסף שלמד יוסף הוא על מקומו של האדם בעיצוב המציאות הנגזרת מן החלום, ושאינן החלום גזרה דטרמיניסטית מוחלטת.

י' בן-נח דן במאבק הזהות שהיה משה נתון בו מלידתו ועד חזרתו מצרימה ממדיין. לדעתו, משה ראה עצמו כישראלי, ומטעם זה אף לא מל את בנו בכורו במדיין, כדי שלא תהא מילתו אלא לשם ישראליותו. על רקע זה מבאר המחבר פרטים בפרשת המפגש עם ה' במלון: את פשר ההתראה אל פרעה "בני בכרי ישראל... הנה אנכי הרג את בנך בכרך", את טעותו של משה בכך שלא מל ואת דברי ציפורה אליו.

מ' סבתו בוחן את סיפור מלחמת עמלק בשמות י"ז. לטעמו, בין סיפור ההכנות למלחמה (פסוקים ח-י) ובין סיפור המלחמה עצמה (פסוקים יא-יג) מתגלע מתח: סיפור ההכנה מצביע על תכנית הכרעה מיידית שיש בה שימוש במטה האלוהים, ואילו הביצוע מצביע על הכרעה איטית ובעייתית המשקפת ידי בשר ודם כבדים. להבנתו, בסיפור סמויה ביקורת על משה, שסבר להשתמש במטה מדעת עצמו, והיה בכך חשש לטשטוש ההבדל שבין השליח לשולחו; סיפור הביצוע מעביר את משה תהליך הכרה במגבלות כוחו ותהליך תיקון בכפיפותו לה'. לאור זאת מבאר הכותב את פסקת הסיום בפסוקים יד-טז, וכן פרטים נוספים.

י' גרוסמן דן בסדר עריכתן של הפרשיות במדבר כ"ה-ל"א. בראשה של חטיבה זו חטא בעל פעור, ולקראת סופה ההוראה לנקום נקמת בני ישראל מאת המדיינים בעקבות אותו חטא. בתוכם שש פרשיות הקוטעות לכאורה את הרצף המתבקש. המחבר סבור כי שש פרשיות אלה ערוכות בשלושה צמדים, וכל צמד מבטא את המתח שבין צו אלוהי ובין יזמה אנושית. מערך זה נקשר אל פרשות חטא הבנות ומלחמת מדיין שגם בו מתח בין צו ה' לבין היזמה האנושית, מתח שהמחבר דן בלקחיו.

י' מדן מעיין עיון מורכב ומפורט בפרשת פילגש בגבעה. המחבר מנסה לברר את עמדת הכתוב, הערכתו ושיפוטו, ביחס לכל אחת מן הדמויות שבסיפור, את יחסי הגומול התמוהים שבסיפור, ואת מקומם התמוה של האורים והתומים. דרכו הייחודית של המחבר ניכרת במורכבותה, בהקשבה לפסוקים, בערנות לדברי חז"ל בהלכה ובאגדה, וברגישותו המוסרית והערכית. מאמרו הארוך נחלק לארבעה שערים ובהם המחבר מציב דרכים שונות להבנת הפרשה הקשה.

י' יעקבס מנתח ספרותית את תמונת מות ילדו של דוד מבת שבע, ואת תרומתו הספרותית והאידיאולוגית למערך הכללי של סיפור החטא. לדעת המחבר, חטאו של דוד מתבטא בשלושה מישורים – פרטי, לאומי ואלוהי, ותהליך התשובה והתיקון אף הוא מתבטא בתמונת מות הילד בשלושה מישורים אלה.

א' סמט מנתח את תהילים קכ"ח ("אשרי כל ירא ה'..."), השייך למזמורי החכמה, ניתוח מבני צורני. לדעתו, כבמזמורים רבים, גם מזמורנו נחלק לשתי מחציות דומות אורך ומקבילות בתוכנו, שכל אחת מהן בנויה מכמה בתים. המחצית הראשונה משבחת את אורח חייו של ירא ה' ואילו המחצית השנייה מתארת את ברכת ה' אליו. לניתוח זה השלכות פרשניות לכל אורכו של המזמור, מהן נקודתיות ומהן כלליות יותר, ובהן דן המחבר.

י' שביב, בעקבות מחברים קודמים, שב ועוסק בתופעה הספרותית של דיבור המוטרם בפועל אמירה ונקטע שוב באמצעו בפועל אמירה נוסף. המחבר לוקט דוגמות מספרי בראשית ושמות, וקובע, בעקבות מפרשים וחוקרים, שאין דרך אחת להבנתן, אלא דרכים מספר, ובכל מקום ומקום יש ליישם את הדרך הראויה.

י' עופר לקט מתוך כתר ארם צובה את כל הערות המסורה הגדולה המכילות סימני זיכרון לפסוקים הנרמזים, סך כולן שישים ותשע הערות. המחבר ממיין הערות אלה לסוגיהן, כראשי תיבות, כפסוקים המשמשים סימן, וכיוצא באלו. המחבר אף מנסה להתחקות על סימניו של המסרן אהרן בן אשר עצמו, לעומת סימנים שקיבל מרבתינו.

א' שמאע עוסק בביקורתו המפורסמת של רמב"ן על אברם בירידתו מצרימה ובהציגו את שרי כאחותו. לדעת המחבר, דברי רמב"ן בפירושו אינם אחידים, ומשתקפת בהם התלבטות קשה בסוגיה הנדונה. לטעמו, עמדתו הפרשנית של רמב"ן בסוגיה זו עברה גלגולי גיבוש ותמורות המתבטאים בחוסר אחידות פנימי זה בפירושו. ויתר על כן, בדבריו המאוחרים של רמב"ן בדרשת 'תורת ה' תמימה' אף חזר בו מחלק מביקורתו, ולא תפס את ירידתו מצרימה כמעשה חטא. בסופו של גיליון זה באים מפתחות לחמישים גיליונות מגדים. המפתחות ערוכים על פי שמות המחברים ועל פי נושאים.

המערכת

לידיעת קוראינו

באתר **מגדים** באינטרנט (הפועל במסגרת האתר של מכללת הרצוג – www.herzog.ac.il) ניתן למצוא מאמרים שונים בגרסה מלאה, וכן מפתחות על פי שמות הכותבים ועל פי סדר המקרא, המתעדכנים באופן שוטף. קובץ המפתחות ניתן להורדה כקובץ word.